

JANA ZAPLETALOVÁ

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

(Umělečtí) agenti

Agentská síť olomouckého biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu a Giovanni Petignier

(Umělečtí) agenti očima historiků umění

Uměleckohistorické bádání o problematice (uměleckých) agentů obvykle obnáší studium stovek až tisíců dopisů, z nichž se předmětu zájmu historiků umění týká mnohdy jen zlomek. Vyhledky na časově náročnou heuristickou práci, skýtající zvykle pramálo velkých objevů, nečiní problematiku agentů a agentských sítí v oboru dějin umění výrazněji přitažlivou. Výsledky archivní práce nám však mohou poskytnout cenný vhled do problematiky mecenátu raně novověkého objednavatele, uměleckého obchodu, sítě agentů, jejich kompetencí a komunikace, mechanismů získávání uměleckých děl, uměleckého transferu či strategií objednavatele. Dopisy agentů dokáží vykreslit pestrý obraz osoby objednavatele, šíře jeho zájmů, míry informovanosti o aktuálním dění a přinést v neposlední řadě nová faktografická zjištění o konkrétních uměleckých dílech. V některých případech rovněž odhalují význam agentů, kteří nebyli vždy pouhými vykonavateli uměleckých a sběratelských intencí svého patrona, ale na mnohdy se sami podíleli na podobě a charakteru jeho uměleckých a mecenášských aktivit. I proto je dobře, že dějiny umění nezůstávají pouze u uměleckých děl, osobností umělců a objednavatelů, ale že v poslední době vynášejí do popředí rovněž otázky procesu zisku díla a role agentů a zprostředkovatelů v mechanismu uměleckého patronátu.

V zahraničí byla zásadní a do jisté míry zakládající pro problematiku studia významu (uměleckých) agentů a agentské sítě pro patrony a jejich vliv na sběratelství a umělecké objednávky studie Edwarda L. Goldberga.¹ Tento badatel analyzoval úřednický aparát kardinála Leopolda de'Medici, jenž se podílel na formování uměleckých sbírek a mimo jiné definoval pojem raně novověké osobnosti agenta. Goldbergovu širokou definici agenta jako jakéhokoli člověka, který zastupuje při jednáních svého patrona, zúžila významná protagonistka tohoto odvětví studia Marika Kebluseková z vnímání pojmu agenta jako profese na agenta jako funkci.² V současnosti má zájem badatelů o

¹ Edward L. Goldberg, *Patterns in Late Medici Art Patronage*, Princeton – New Jersey 1983.

² Srov. definici pojmu agent in: Edward L. Goldberg (pozn. 1), s. 25. – Marika Keblusek, Premessa, *Quaderni storici* XLI (Agenti mediatori nell'Europa moderna, ed. Marika Keblusek), 2006, č. 122, sv. 2, s. 343–351 (s přehledem recentní literatury k problematice), anglická varianta textu: eadem, Introduction. Profiling the Early Modern Agent, in: Hans Cools – Marika Keblusek – Badeloch Noldus /edd./, *Your Humble Servant. Agents in Early Modern Europe*, Hilversum 2006, s. 9–15).

osoby agentů a o vztah patron–agent/klient mnoho podob, mezi nimiž převažují vedle hledisek historických hlediska sociologická, politologická a ekonomická, která přirozeně ovlivňují bádání umělecko-historické.³ Důležitý vklad do problematiky agentů očima historiků umění poskytl David Howarth, jenž analyzoval síť agentů a míru jejich možného podílu na podobě sbírek Thomase Howarda lorda z Arundelu.⁴ Tuto zásadní a často podceňovanou otázku vlivu agentů na podobu sbírek a mecenátu jejich patronů lze obecně nastolit v širokém spektru případů, včetně Karla z Lichtensteinu-Castelcornu.

V České republice projevovali dosud zájem o činnost agentů v raném novověku takřka výlučně historikové. Jejich pozornost vůči tomuto specifickému a v 17. století nově etablovanému typu šlechtického úředníka je recentní. Začala se rozvíjet v posledním desetiletí s rostoucím zájmem o dějiny úřednického aparátu šlechty.⁵ Práce obecných historiků a historiků umění se ve fenoménu

³ Z důležité literatury k tématu výběrově například: Sibylle Backmann, *Kunstagenten oder Kaufleute? Die Firma Ott im Kunsthandel zwischen Oberdeutschland und Venedig (1550–1650)*, in: Klaus Bergdolt – Jochen Brüning (edd.), *Kunst und ihre Auftraggeber im 16. Jahrhundert*, Berlin 1997, s. 175–197. – Bernd Roeck, *Kunst-Patronage in der Frühen Neuzeit. Studien zu Kunstmarkt, Künstlern und ihren Auftraggebern in Italien und im Heiligen Römischen Reich (15.– 17. Jahrhundert)*, Göttingen 1999. – Badeloch Noldus, *Lealtà e tradimento. Due agenti-artisti e un cancelliere, Quaderni storici XLI (Agenti mediatori nell'Europa moderna, ed. Marika Keblusek)*, 2006, č. 122, sv. 2, s. 385–400 [anglická varianta: idem, *Loyalty and Betrayal. Artist-Agents Michel le Blon and Pieter Isaacs, and Chancellor Axel Oxenstierna*, in: Hans Cools – Marika Keblusek – Badeloch Noldus (edd.), *Your Humble Servant. Agents in Early Modern Europe*, Hilversum 2006, s. 51–64]. – Lisa Beaven, *Cardinal Camillo Massimo as art agent of the Altieri*, in: Jill Burke – Michael Bury (edd.), *Art and identity in early modern Rome*, Aldershot 2008, s. 171–187. Roli agentů a zprostředkovatelů v rámci ženských klausur studovala Marilyn Dunn, *Nuns, agents and agency. Art patronage in the post-tridentine convent*, in: Katherine A. McIver – Cynthia Stollhans (edd.), *Patronage, Gender and the Arts in Early Modern Italy*, New York 2015, s. 127–151. Monumentálním počinem, který poskytl plastický vzhled do vztahu mantovského dvora s císařským, byla publikace početné korespondence mezi dvěma dvory, srov. Elena Venturini, *Le collezioni Gonzaga. Il carteggio tra la corte cesarea e Mantova (1559–1636)*, Cinisello Balsamo – Milano 2002.

⁴ David Howarth, *Gli agenti d'arte e la formazione della collezione Arundel, Quaderni storici XLI (Agenti mediatori nell'Europa moderna, ed. Marika Keblusek)*, 2006, č. 122, sv. 2, s. 401–412. V anglické verzi: idem, *A Question of Attribution. Art Agents and the Shaping of the Arundel Collection*, in: Hans Cools – Marika Keblusek – Badeloch Noldus (edd.), *Your Humble Servant. Agents in Early Modern Europe*, Hilversum 2006, s. 17–28. – Barbara Marx, *Diplomaten, Agenten, Abenteurer im Dienst der Künste. Kunstbeziehungen zwischen Dresden und Venedig*, in: Barbara Marx – Andreas Henning (edd.), *Venedig – Dresden. Begegnung zweier Kulturstädte*, Leipzig 2010, s. 10–67. – Corinne Thépaut-Cabasset, *Diplomatische Agenten und der europäische Luxuswarenhandel im späten 17. Jahrhundert*, in: Mark Häberlein – Christof Jeggle (edd.), *Materielle Grundlagen der Diplomatie. Schenken, Sammeln und Verhandeln in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, Konstanz 2013, s. 157–174.

⁵ Pionýrským počinem v této oblasti se stala krátká práce Miloše Kouřila, srov. Miloš Kouřil, *Biskupa Karla Liechtenštejna rádcí a zpravodajci*, in: Jan Bistřický (ed.), *Historická Olomouc a její současné problémy V*, Olomouc 1985, s. 111–116. Kouřilův text je letmým úvodem do problematiky a spíše jen přehledem jmen agentů a zpravodajů. – Viz též Zdeněk Kalista, *Humprecht Jan Černín jako mecenáš a podporovatel umění v době své benátské ambasády 1660–1663, Památky archeologické XXXVI, 1928–1930*, s. 53–78. – Z prací historiků například Lenka Maršálková, *Hrabě Jeroným Colloredo a jeho vídeňští agenti ve 20. letech 18. století*, in: *Historie 2008. Sborník prací ze 14. celostátní studentské vědecké konference konané dne 5. a 6. března 2009 v Hradci Králové*, Ústí nad Orlicí 2009, s. 103–125. Velkou pozornost agentům, agentské síti a dalším otázkám s tím spojeným věnoval v souvislosti s biskupem Františkem kardinálem Dietrichsteinem historik Tomáš Parma, srov. Tomáš Parma, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011. K agentům z hlediska oboru historie dále též Jiří Hrbek, *Hledat a nalézat. Barokní Valdštejnové a jejich informační síť, Theatrum historiae VI*, 2011, č. 9, s. 313–331. – Aleš Valenta, *Lesk a bída barokní aristokracie*, Hrade Králové 2011, především

působení agentů v mnohém překrývá, neboť zařizování uměleckých zájmů šlechtice spadala často do kompetencí běžných diplomaticko-politických agentů. Z toho důvodu není ani možné jednoznačně terminologicky oddělovat uměleckého agenta od agenta, jehož posláním bylo plnit jiné patronovy úkoly, především na politickém a diplomatickém poli. Škála kompetencí agentů, etablovujících se většinou z vyšších společenských vrstev, bývala značně široká a závisela zejména na místě agentova působení a zájmech jeho patrona. Pojmem agent lze totiž obecně označit kohokoli, kdo v pánově zastoupení jednal z jeho pověření v určité věci.⁶ Někteří uměnímilovní šlechticové si mohli vydržovat mimo jiné i agenty, jejichž hlavním, či dokonce jediným úkolem bylo vyhledávání uměleckých děl, jejich nákup a sjednávání umělců do patronových služeb. Tyto agenty bychom vskutku mohli označovat jako umělecké.

V textech českých historiků umění není výraz (umělecký) agent pojmem neznámým. Toto slovo se objevuje v řadě publikací. Až na několik pionýrských počínů⁷ se však čeští historikové umění dosud nezaměřili na fenomén agentů a agentských sítí zajišťujících v Evropě v raném novověku uměleckých obchodů. Výraz (umělecký) agent figuruje v historiografické literatuře českých historiků umění povětšinou jen jako okrajový termín v rámci studií o jiných tématech.

Předložený text je sondou do působení agentů olomouckého biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu (1624–1695), a to především Giovanniho Petigniera, působícího při Svatém stolci. Obsah korespondence biskupa s agentem, jehož rozhodně nelze označit za uměleckého, sahá do značné šíře, přičemž předměty umění, a to ve všech svých odvětvích včetně hudby, užitého umění nebo zahradní architektury, zaujímají v korespondenci marginální úlohu. Zprávy Giovanniho Petigniera a dalších agentů celé sítě poskytují pestrý pohled na Karla z Lichtensteinu-Castelcornu a přesahují rámec tradičního vymezení oboru dějin umění k historii, kulturní historii a dalším oborům. Věřím, že čtenáři

s. 133–142. – Rostislav Smíšek, Komunikační síť knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku na přelomu 17. a 18. století, *ibidem*, s. 333–355. – Lenka Maršálková, Urozený příbuzný versus profesionální agent. Sonda do komunikační praxe milánského guvernéra Jeronýma Colloreda ve 20. letech 18. století, *Východočeský sborník historický XXI*, 2012, s. 197–222. – Michaela Buriánková, Pražský agent hraběte Ferdinanda Jana Verduga v druhé půli 17. století, *Historica Olomucensia XLI*, 2012, s. 171–192. – Jiří Hrbek, *Barokní Valdštejnové v Čechách 1640–1740*, Praha 2013, s. 413–419. – Rostislav Smíšek, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.

⁶ Srov. definici pojmu agent in: Edward L. Goldberg (pozn. 1), s. 25. Srov. též Parma (pozn. 5), s. 202.

⁷ Kouřil (pozn. 5). Z českých historiků umění je třeba především zdůraznit v této oblasti texty Lubomíra Slavička, který se zabýval agenty, obchodníky a dodavateli uměleckých předmětů v rámci problematiky sběratelství. – Srov. Lubomír Slaviček, „...Damit er Ruhm und Ehre, ich aber contento darvon habe“. Umělci, umělečtí řemeslníci a agenti ve službách Kryštofa Václava Nostice, in: Helena Dáňová – Jan Klípa – Lenka Stolarová (edd.), *Slezsko – země Koruny české. Historie a kultura 1300–1740*, díl A, Praha 2008, s. 377–390, zvl. s. 387–388. – Idem, „... mit solchen Männern, wie Sie sind, haben S' Excellenz mein Hochgräfl: gnädiger Herr Principal gerne zu thun.“ Hrabě Ignác Dominik Chorynský z Ledské a jeho umělci František Antonín Sebastini, Ignác Raab, František Vavřinec Korompay, Ondřej Schweigl, David Roentgen et alii, *Opuscula historiae artium LXII*, 2013, s. 180–209. – Srov. též idem, „Der rechte Splendor der Einrichtung“. Das Palais Graf Maximilian Thuns auf der Prager Kleinseite und seine Ausstattung zu Beginn des 18. Jahrhunderts, in: *Barock in Mitteleuropa. Werke – Phänomene – Analysen. Hellmut Lorenz zum 65. Geburtstag. Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte LIV*, 2007, s. 193–206 (mezi dodavateli hraběte Thuna byl benátský obchodník Johann Michael Seyrle). – Problematiky agenta v oblasti obchodu knihami srov. Richard Šípek, *Jauerer Schlossbibliothek Otto des Jüngereren von Nostitz*, FF UK, Praha 2013, s. 56–62.

přivítají rozhodnutí nezúžit analyzovanou korespondenci výlučně na zprávy o dílech výtvarného umění, nýbrž že ocení komplexnější pohled na osobu olomouckého biskupa prostřednictvím jeho agentů. V předkládané studii se zaměřím především na osobu Giovanniho Petigniera, jeho komunikaci v rámci širší sítě biskupových zpravodajů, kompetence při rozhodování o výběru a nákupu uměleckých děl a další každodenní úkony včetně praktických otázek transportu artefaktů na Moravu.⁸

Sít' agentů biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu

Funkci uměleckých agentů vykonávali při evropských dvorech muži různých profesí, většinou z vyšších sociálních vrstev a často imigranti.⁹ Obvykle měli své povolání a roli agentů a zprostředkovatelů zastávali nad rámec své hlavní práce. Mezi agenty při rozličných evropských dvorech nalezneme lékaře, právníky, notáře, obchodníky a bankěře, sekretáře, tajemníky nebo i samotné umělce a starožitníky.¹⁰ Škála služeb, které poskytovali svým patronům, bývala značně široká a lišila se v závislosti na požadavcích mecenáše, místě agentova působení, ale též vlastních schopnostech a kvalitě kontaktů, kterými ten který agent disponoval. Postavení a kvalita agentů a rozvětvenost jejich sítí má zase zpětně výpovědní hodnotu pro posouzení ambicí patrona, jeho diplomatických schopností a strategií, ať již ve sféře politicko-diplomatické, nebo umělecké.

O olomouckém knížeti biskupu Karlovi z Lichtensteinu-Castelcornu bylo v minulosti publikováno bezpočet dílčích studií, které se zabývaly jeho stavební činností, uměleckými sbírkami, jednotlivými umělci i řadou dalších aspektů.¹¹ Osobnost tohoto mimořádně významného biskupa a jeho mecenášská činnost na poli rozmanitých druhů umění a literatury však nebyly nikdy hlouběji nazírány prizmatem biskupových agentů, sekretářů a zahraničních zpravodajů,¹² ačkoli máme k

⁸ V současnosti připravuje Zuzana Orálková diplomovou práci, která se zaměřuje na Johanna Kuniberta z Wentzelsbergu, a chystá rovněž článek o benátském agentu Adamu Seyerllovi ve službách Karla z Lichtensteinu-Castelcornu.

⁹ Srov. Keblusek (pozn. 2), s. 346.

¹⁰ Srov. Keblusek (pozn. 2), s. 344. – Parma (pozn. 5), s. 199–203. Důležitými dvěma agenty Kryštofa Václava Nostice (1643–1712) byl norimberský lékař Johann Georg Volkamer (1616–1693) a právník a sekretář vévody anhaltského Johann Caspar Pfau. Více viz Slavíček, „...Damit“ (pozn. 7), s. 387–388.

¹¹ Například (s přehledem další literatury): Antonín Breitenbacher, *Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži, archivní studie*, Kroměříž 1925. – Idem, *Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži, archivní studie, druhá část*, Kroměříž 1927. – František Václav Peřinka, *Dějiny města Kroměříže II/1–2* (Dějiny let 1619–1695), Kroměříž 1947, zvl. s. 942–943. – Radmila Pavlíčková, *Sídla olomouckých biskupů. Mecenáš a stavebník Karel z Liechtensteinu-Castelcornu 1664–1695*, Olomouc 2001. – Eadem, *Der Olmützer Bischof Karl von Liechtenstein-Castelcorn und seine Baustrategie: zum Mäzenatentum der kirchlichen Aristokratie in der Barockzeit, Acta historiae artium XLVII*, 2006, s. 129–138. – Lubomír Slavíček, [...] dieweilen meine Curiosität meistens in Mallerey bestehen. Die Sammlungen des Olmützer Bischofs Karl Graf von Liechtenstein-Castelcorn (1623–1695), in: Gerhard Ammerer – Ingonda Hanneschläger – Jan Paul Niederkorn – Wolfgang Wüst (edd.), *Höfe und Residenzen geistlicher Fürsten. Strukturen, Regionen und Salzburgs Beispiel in Mittelalter und Neuzeit*, Ostfildern 2010, s. 191–204. – Miroslav Kindl, *The Painting Collection of Prince-Bishop Karl von Liechtenstein-Catselcornu, Frühneuzeit-Info XXV*, 2014, s. 83–98. Aktuálně připravuje široký tým specialistů v rámci projektu NAKI dvě rozsáhlé publikace věnované olomouckému biskupovi a jeho mecenátu.

¹² Jedinou publikaci zaměřenou na umělecké agenty biskupa Karla představuje krátká práce Miloše Kouřila (pozn. 5). I v otázce studia uměleckých agentů náleží k základním kamenům poznání texty Antonína Breitenbachera a Františka Václava Peřinky,

dispozici rozsáhlý konvolut pramenů: stovky dopisů agentů biskupovi a desítky biskupových konceptů dopisů agentům.¹³

Biskupova agentská síť neměla hierarchický charakter, byla založena na přímém kontaktu biskupa s každým agentem. Jednotlivým agentským pozicím však byl přiřítán rozdílný význam a lišila se i hlavní funkce, kterou konkrétní agent zastával. Korespondence dokládá, že se agenti v rámci sítě znali, udržovali vzájemné kontakty a některá biskupova přání řešili koordinovaně ve spolupráci. Ohniskem agentské sítě biskupa Karla byl Řím s Vídní. Ve Vídni, která byla středobodem biskupova zájmu, zastávalo agentské funkce v biskupových službách hned několik mužů, které budeme nazývat agenty v souladu s velmi širokou definicí této funkce.

Skrze Vídeň byli do biskupových služeb zprostředkováni jak umělci, často rozličného původu, tak získávány akvizice uměleckých děl nejčastěji. Centrálním uzlem sítě byl císařský rada (Hof-Cammer Secretarius) a hlavní sekretář olomouckého biskupa Johann Philip Beris (†1671). Ten v rámci své převažující úřednické agendy příležitostně koordinoval záležitosti umělecké. Například v letech 1666–1667 dohlížel na biskupovy malíře, kteří kopírovali v císařské obrazárně, a vyplácel je. Byl ve styku s mladým malířem Filippem Abbiatim (1640–1715), Johannem Baptistou Spiessem (1620–1688) a Johannem Georgem z Augsburgu. Zabezpečoval rovněž výplatu dalších malířů, kteří pracovali pro biskupa ve Vídni. Pokud jde o umělce od lombardsko-ticinských jezer, kteří byli v biskupových stavebních a uměleckých aktivitách, v nichž bylo třeba fyzické přítomnosti umělců na Moravě, zastoupené nejpočetněji, jako svorník a agent působil ve Vídni usazený ticinský notář Andrea Antonini. Funkci organizátora a zprostředkovatele ticinských umělců, svých krajanů, zastával rovněž architekt Giovanni Pietro Tencalla (1629–1702), a možná před ním i Filiberto Luchese (1606–1666).

Další muži při vídeňském dvoře se starali v některých obdobích o určité segmenty umělecké produkce nebo řídili aktivity k nim se vážící. Mezi takové bychom mohli počítat císařského garderobiéra Alfonse Zeffiriho. Dva právníci, Johann Bernard Mayer a Johann Adolph von der Ketten, zastupovali biskupa ve sporu s Bernardem a Franzem Imstenraedtovými ve věci sporu o finanční narovnání za obrazovou sbírku. Knihy biskupovi obstarával mimo jiné brněnský kanovník František Ignác Miller. Jediný z biskupových agentů, kterého bychom mohli označit přívlástkem umělecký, byl hrabě Johann Kunibert z Wentzelsbergu († 1684). Jeho činnost ve vztahu k biskupu Karlovi se totiž

ad., srov. pozn. 9. Dále též Antonín Breitenbacher, K dějinám arcibiskupské obrazárny v Kroměříži, *Časopis Vlastivědného spolku musejního v Olomouci* XLI–XLII, 1929, s. 244–290. – Milan Smýkal, *Giovanni Pietro Tencalla. Světové stavby na Moravě* (disertační práce) Masarykova univerzita v Brně, Gottwaldov – Brno 1975, s. 43, 80. Jakkoli se řadou z nich zabývali v souvislosti s výstavbou a výzdobou rezidenční sítě a dějinami budování sbírek a vysloveně označovali některé z nich za agenty, nechovali zvláštní zřetel k této problematice.

¹³ Olomouc, Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství olomoucké, korespondence biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu, kartony 71–207. Dále bude citováno zkráceně (například AO 71), kdy AO značí fond Arcibiskupství olomoucké a číslo označuje karton. Identifikaci dopisů agentů, potřebných pro napsání této studie, výrazně usnadnila probíhající práce zpracování korespondence v rámci projektu NAKI (č. p. DG16P02M013) *Za chrám, město a vlast. Olomoucký biskup Karel z Lichtensteinu-Castelcornu uprostřed barokní Evropy*. Uvedené kartony s korespondencí zpracovali během roku 2016–2017 a opatřili rejstříky Soňa Chmelíková, Kryštof Kouřil a Zuzana Orálková pod vedením Věry Slavíkové.

týká primárně umění. Byl v kontaktu s Janem Creuzammerem, Johannem Bredou, Paulem Asstem, Rudolfem Lanzem, Johannem Spillenbergerem, Tobiasem Pockem, Carpoforem Tencallou a dalšími. V roce 1669 angažoval ve Vídni sochaře Michala Mandíka. Zasilal biskupovi umělecká díla, knihy, obstarával styk s umělci, dodával barvy a budoval si rovněž vlastní obrazovou sbírku.¹⁴

Biskupův agent v Římě

Na Apeninském poloostrově olomoucký kníže biskup stabilně vydržoval ve svých službách dva muže: v Římě kuriálního agenta Giovanniho Petigniera a v Benátkách obchodníka Adama Seyerlla, jehož hlavní úlohou bylo zajišťování poštovního spojení s Římem a dodávání rozmanitého luxusnějšího zboží. Giovanni Petignier působil ve funkci biskupova agenta v Římě nejpozději od ledna 1666, z té doby se dochovaly jeho první dopisy, a zůstal mu věrný až do biskupovy smrti. O osobě Petigniera a jeho původu víme z jeho závěti sepsané 25. dubna 1699, kde se uvádí, že pocházel z Quingey v Burgundsku z diecéze Besançon.¹⁵ Než vstoupil do biskupových služeb, pracoval jako hofmistr Franze Josefa (1637–1712) a Georga Sigmunda (1641–1672), synů uměnímilovného Johanna Maxmiliana hraběte z Lamberga (1608–1682).¹⁶ Doprovázel s dalšími dvěma vychovateli oba jinochy na jejich kavalírské cestě z Marseille přes Florencii do Říma, kde mladá hrabata svou cestu završila. Georg Sigmund se následně stal díky otcovým přímluvám u papežské kurie kanovníkem pasovské kapituly, zatímco jeho starší bratr následoval diplomaticko-politickou kariéru svého otce. Giovanni (původně Jean) Petignier se následně v Římě usadil.¹⁷

Po celou dobu episkopátu Karla z Lichtensteinu-Castelcornu setrval v Římě, kde vedle domu vlastnil vinici za Porta Pia.¹⁸ V roce 1670 informoval biskupa o svých potížích s očima, tři roky nato mu

¹⁴ Různé zmínky o jednotlivých agentech nalezneme ve starší, výše citované literatuře. Dále též Theodor von Frimmel, *Eine Privatgalerie des 17. Jahrhunderts. (Die Galerie Wenzelberg)*, in: Theodor von Frimmel, *Geschichte der Wiener Gemäldegammlungen*. Erster Band III. Capitel, Leipzig 1899, s. 1–6.

¹⁵ Roma, Archivio di Stato, fondo 30 notai capitolini, Ufficio 21, Testamenti, notaio Remulus Saracenus, závěť G. Petigniera z 25. dubna 1696, fol. 489–490, 503–504. Datum narození není známo. Jean Petignier byl synem Claudia Petigniera. Nález Petignierova testamentu vyvrátil možnost příbuzenského pouta s augustiniánem z Augsburgu Christophorem Peutingerm (1602–1656), který v letech 1639–1656 působil jako jeden ze dvanácti auditorů Sacra Rota Romana, srov. *Sacra Romana Rota ab origine ad diem usque 20 septembris 1870. Relatio historica-iuridica. Syntaxis capellanorum auditorum, Romae MCMXX* (1920), s. 156. – Richard Blaas, *Das kaiserliche Auditoriat bei der Sacra Rota Romana, Mitteilungen des österreichischen Staatsarchivs XI*, 1958, s. 37–152, zvl. s. 72–81. – Hermann Hoberg, *Inventario dell'archivio della Sacra Romana Rota*, Josef Metzler (ed.), Vaticano 1994, s. 76, 77, 101, ad.

¹⁶ Dokládá to korespondence Petigniera s hrabětem Lambergem z let 1659–1660: Linz, Oberösterreichisches Landesarchiv, Herrschaftsarchiv Steyr, D. Familienarchiv Lamber – Steyr, Alter Bestand, Fasz. Nr. 23, Akt Nr. 390, Johann Max Graf v. Lamberg: Korrespondenz mit Jean Petignier, dem Hofmeister seiner Söhne Franz Josef und Georg Sigmund, Jahre 1659 und 1660 (66); *Ibidem*, Fasz. 21, Abrechnung von Jean Pertignier, Juli – November 1659. Srov. inventář: <http://www.landesarchiv-ooe.at/xbcr/SID-2255A4F9-CCDE3687/HASteyr.pdf>, vyhledáno 5. 5. 2017.

¹⁷ Z testamentu je zřejmé, že byl svobodný, snad bratr kongregace Santissime Stimmate di San Francesco při stejnojmenném kostele. Měl dvě neteře, dcery svého bratra Francesca. Oběma částečně odkázal svůj majetek.

¹⁸ AO 111, fol. 462–463 (G. Petignier, 1682-06-20). – AO 111, fol. 490–491 (G. Petignier, 1682-06-27). – AO 126, fol. 128 (G. Petignier, 1688-01-31).

náhle zemřela manželka a o devět let později se zmínil o nehodě, kdy mu kolo vozu přejelo nohu.¹⁹ Jinak byl diskrétní a biskupa osobními záležitostmi nezatěžoval. Zda poskytoval paralelně agentské služby i jinému patronovi – což se dalo nezřídkem – nejsme schopni ze známých archivních dokumentů soudit. Giovanni Petignier byl dobře zapojen do klientských sítí římské šlechty, udržoval korespondenci a společenské styky s nejvyššími šlechtici v církevních i světských kruzích a oplýval dobrými vyjednávacími schopnostmi v rámci papežské kurie.

V biskupově korespondenci se dochovalo 559 vlastnoručních Petignierových dopisů. Toto množství představuje pouze menší část rozsáhlé korespondence. Budeme-li předpokládat, že ročně agent zaslal 52 dopisů, můžeme se ve velmi hrubých číslech domnívat, že se nám celkem dochovalo 36 % původní korespondence. Listů v opačném směru, tj. biskupovy pokyny určené agentovi v Římě, se dochovaly v množství 159. Tyto listy však známe až z konceptů, originály se nedochovaly. Je evidentní, že biskup psal svému římskému agentovi sám či v posledních letech prostřednictvím svého italského sekretáře rovněž s týdenní frekvencí.²⁰

Povinnosti agenta, provize a ekonomické transakce

Hlavním úkolem římského agenta Giovanniho Petigniera bylo zařizovat biskupovu agendu u papežského stolce a seznamovat jej se všemi důležitými událostmi, které se seběhly nejen ve Vatikánu a v Římě. Zajišťoval předání a vyřízení biskupových požadavků u Svatého stolce, nechával pořizovat opisy rozličných listin, odesílal je na sever. Zasiílal zprávy o volbě papeže, o adeptech pro obsazení té které funkce v církevní hierarchii, informoval o uvolněných beneficiích, o odchodu církevních hodnostářů na lepší život, zařizoval udělení odpustků, zpravoval o sporech s Řádem německých rytířů, staral se o ubytování návštěv, které zavítaly do věčného města z Moravy. Mezi hosty, o jejichž pobyt se Petignier v Římě staral, byl například brněnský kanovník Jan Ignác Miller, který doprovázel na kavalírské cestě biskupova synovce Františka Karla, či probošt olomoucké kapituly Wolfgang Karel svobodný pán Krichpaum († 1695).²¹

V prostudované korespondenci nelze nalézt jedinou zmínku o případné biskupově osobní návštěvě věčného města. K povinným cestám *ad limina* k hrobům apoštolských knížat biskup delegoval vždy někoho z vyššího kléru diecéze, o jehož pobyt a patřičnou promoci u biskupského

¹⁹ AO 79, fol. 446 (G. Petignier, 1670-10-28). – AO 111, fol. 62–63 (G. Petignier, 1682-01-10).

²⁰ Excerpován fond obsahující došlou korespondenci biskupa Karla (srov. pozn. 13). Jiné části fondu AO nebylo možné vzhledem k rozsahu fondu prostudovat. V těchto kartonech se mohou nacházet další dopisy. Dva biskupovy dopisy římskému agentovi se dochovaly v opisu. Vatikán, Archivio della Congregazione della Dottrina della Fede, Sanctum Officium, Miscellanea (Stanza Storica), O2-c, fasc. 9 (Proces o cenzuru při vydávání knih mezi olomouckým biskupem a jezuitskou kolejí 1675–1679), fol. 278r. Viz Tomáš Parma, Jezuitská kolej v Olomouci 2. poloviny 17. století a olomoucký spor o cenzuru, in: Aleš Lebeda (ed.), *Jakub Kresa. Život a dílo významného českého matematika 17. století*, Smržice 2015, s. 87–94, zvl. s. 92, 94. Děkuji Tomáši Parmovi za poskytnutí přepisu těchto dvou dopisů.

²¹ Kavalírská cesta Františka Karla z Lichtensteinu-Castelcornu v doprovodu Jana Ignáce Millera je doložena v letech 1669–1671 (nelze vyloučit, že byla delší, uvedená data dokumentují cestu v Petignierově korespondenci). Korespondence dokládá rovněž audienci u papeže neupřesněného hraběte Martinice [AO 113, fol. 328 (1682-12-26)].

stolce se Petignier v Římě staral: v roce 1667 jej zastupoval kanovník a pozdější pražský arcibiskup Jan Fridrich z Valdštejna (1642–1694), roku 1672 kněz a císařský agent Christophor Fischer, pro třetí návštěvu byl roku 1675 vyslán kanovník Georg Friedrich svobodný pán ze Salburgu († 1692), v roce 1682 Karel Julius Orlík z Laziska (1651–1716) a poslední tři reporty o stavu olomoucké diecéze z let 1685, 1689 a 1693, z nichž poslední nejboššírnější, v Římě prokuroval biskupovým jménem kanovník Petr Reharmont.²²

Důležitou roli hrál agent Petignier taktéž v biskupově sporu s řádem německých rytířů nebo s olomouckými jezuiti v otázkách cenzury vydávání knih.²³ Korespondence nás zpravuje rovněž o průběhu a zákulisí jednání o jmenování Karla z Lichtensteinu-Castelcornu biskupem vratislavským. Ačkoli si Karla zvolili vratislavští kanovníci a v biskupův prospěch podle agenta hrála jeho výtečná pověst u svatého stolce, kde byl údajně proslulý „*mimořádnou horlivostí v obraně církevní jednoty a obrovskými náklady vynaloženými na církev, stavbu residencí, fundace, misie...*“, hlava katolické církve ke jmenování nepřistoupila.²⁴

Za své zpravodajství dostával Petignier fixní plat dvanáct stříbrných měsíčně, tj. 144 ročně. Přestože svého patrona zpravoval o výdajích průběžně, jednou ročně vyhotovil sumární vyúčtování, které se dělilo na kategorie *debito* a *credito*. Dochovalo se celkem sedm vyúčtování, které tvoří přílohu dopisů.²⁵ Biskup zasílal Petignierovi peníze podle potřeby prostřednictvím jezuitských převorů Paola Ottolina či později Eusebia Steinera a dalších. Agent do vyúčtování zanášel rovněž výdaje na úplatky (*mancia*). Prostřednictvím Petra Reharmonta poslal biskup roku 1689 svému římskému

²² Archivio Segreto Vaticano, Congregazione Concilio, Relat. Dioec., č. 597A, nefoliováno. Biskup Karel postupně uskutečnil celkem sedm návštěv *ad limina*, což dokumentují dochované reporty (3. 10. 1667; 9. 3. 1672; 11. 3. 1675; 9. 3. 1682; 5. 9. 1685; 9. 11. 1689; 10. 10. 1693). Za upozornění na existenci reportů návštěv *ad limina* děkuji Tomáši Parmovi, který se zabýval tímto druhem archiválií z doby kardinála Františka Dietrichsteina. Srov. Tomáš Parma, *Modernus Olomucensis dioecesis meae status. Le visite ad limina del Francesco cardinale Dietrichstein, vescovo di Olomouc (1570–1636) e le sue relazioni sullo stato della diocesi, Römische historische Mitteilungen L*, 2008, s. 335–382. Dále též Parma (pozn. 5), s. 292–299. – K osobě Jana Fridricha z Valdsteinu srov. Jiří M. Havlík, *Jan Fridrich z Valdštejna, arcibiskup a mecenáš doby baroka*, Praha 2016.

²³ Viz Parma (pozn. 5). V dopisech Petigniera biskupovi se nachází mnoho dosud nevytěžených informací k průběhu kauzy.

²⁴ Originální znění: „... *acerrimo zelo alla diffidenza dell'Immunita ecclesiastica e delle spese immense à prò della sua chiesa, le fabbriche delle residenze, le fondazioni, le missionarii...*“ Korespondence uložena v kartonu 111 [například AO 111, fol. 462–463 (G. Petignier, 1682-06-20)]. Finální rozhodnutí o tom, že papež nepotvrdil biskupa Karla, jehož si zvolili vratislavští kanovníci, obsahuje korespondence z léta 1682 (karton 112). Ani císař si nepřál, aby byl v jím zpravovaném teritoriu někdo biskupem ve dvou lokalitách. K této problematice též Archivio Segreto Vaticano, Segreteria di Stato, Vescovi e Prelati, vol. 68, fol. 200, 201, 501 (dopisy biskupa papeži z 31. 5. 1682, kardinálovi Cybovi z 31. 5. 1682 a z 9. 12. 1682).

²⁵ Vyúčtování jsou přiložena k následujícím dopisům: AO 79, fol. 489 (1669-12-14); AO 81, fol. 224–225 (1670-07-05); AO 81, fol. 228–229 (1670-07-05); AO 82, fol. 349–350 (s. d.); AO 83, fol. 72 (1671-01-03); AO 86, fol. 102–103 (1672-01-23); AO 87, fol. 417–418 (1672-11-18 post); AO 89, fol. 414–417 (1673-12-30); AO 92, fol. 253–254 (1675, s. d.); AO 94, fol. 42–44 (1676-01-04); AO 110, fol. 244 (1681); AO 111, fol. 48–49 (1682-01-03); AO 114, fol. 228–229 (1683-02-20); AO 122, fol. 1–2 (1686); AO 124, fol. 323 (1687-03-22); AO 129, fol. 161–162 (1689-04-02); AO 141, fol. 112–113 (1694-01-16). Vyúčtování za některá léta se časově překrývají, neboť je agent poslal dvakrát.

agentovi darem „*velkou a bohatou medaili*“ se svým portrétem.²⁶ Obdobnou medailí ve zlatě podaroval již o dvacet let dříve svého uměleckého agenta Johanna Kuniberta z Wentzelsbergu.²⁷

Dopisy a poštovní spojení

Petignierovy italsky psané dopisy mají ustálenou podobu, která za několik desetiletí služby nedoznala změn ve formě, ani v osobní rovině vztahu agenta k patronovi. Rozsah kolísá mezi jednou až třemi úhledně popsanými stranami. Formální, obligátní fráze na počátku a konci jsou stručné a identické ve všech listech. Z praktických důvodů zahajoval pisatel každé psaní výčtem dopisů, které obdržel, a sumarizoval přijaté úkoly. Následně přešel přímo k věcným sdělením.

Informací osobní povahy skýtá korespondence poskrovnu, týká se především biskupova chatrného zdraví. V listopadu 1681 Giovanni Petignier vyjadřuje potěšení z toho, že se biskupovi daří konečně lépe.²⁸ Nedlouho poté však pokračují agentova slova lítosti nad neutěšenou zdravotní situací jeho pána.²⁹ Patrně biskupovy obavy z brzkého skonu vedly k tomu, že v roce 1685 Petignierovi zaslal 248 rýnských zlatých s pověřením uložit tyto do římského bankovního ústavu Banco di Santo Spirito. Finance měly pokrýt náklady na 1000 zádušních mší za jeho osobu v nejdůležitějších římských kostelech.³⁰ O pár let později biskup částku navýšil, aby kryla rovných dva tisíce mší.³¹ Ve zcela posledním, tentokrát latinsky psaném listu, doložil agent biskupské kanceláři, že nechal v říjnu 1695, jakmile se dozvěděl o skonu svého pána, odsloužit celkem 2 350 zádušních mší. Mezi kostely byl chrám sv. Petra, Sant'Andrea della Valle, Santa Maria Maggiore, San Giovanni in Laterano, Santa Prassede, Santa Croce in Gerusalemme, San Gregorio, Santa Maria in Trastevere, San Paolo fuori le mura a Santi Vincenzo e Anastasio, tedy nejvýznamnější římské baziliky.³²

Rozmístění sekretářů a agentů v jednotlivých evropských městech bylo strategické a uvážené volené nejen kvůli vyřizování úřední a diplomaticko-politické agendy, nýbrž také s ohledem na praktické záležitosti. Síť agentů byla potřebná mimo jiné pro zajišťování poštovního spojení. Giovanni Petignier nemohl zasílat korespondenci přímo z Říma do Olomouce či Kroměříže. Psaní a balíčky směřoval do Benátek k rukám Adama Seyerlla, který přesměřoval poštu do Vídně, povětšinou sekretáři Berisovi nebo agentovi Wentzelsbergerovi, odkud byla pošta vypravována na Moravu.

²⁶ Originální znění: „*grossa e ricca medaglia*“. AO 130, fol. 227–228 (G. Petignier, 1689-12-10). Pro analogické dary biskupa Dietrichsteina jeho agentovi srov. Parma (pozn. 5), s. 256.

²⁷ K tomu více Peřinka (pozn. 11), s. 722.

²⁸ AO 110, fol. 243, 245 (G. Petignier, 1681-11-22).

²⁹ Biskup trpěl podagrou a chiragrou, zmínky o tom nalezneme v dopisech z let 1682, 1683 a 1688.

³⁰ AO 121, fol. 144–145 (G. Petignier, 1685-10-13).

³¹ AO 129, fol. 161–162 (G. Petignier, 1689-04-02).

³² Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond Metropolitní kapitula Olomouc – MCO, sign. Fa 9/1c, kart. 207, inv. č. 3573, fol. 122–125.

Standardně jezdil kurýr z Benátek přes Štýrský Hradec do Vídně každých osm dní, z císařského města do Brna byla pošta vypravována dvakrát týdně.³³ Trasa Řím – Benátky byla zajišťována s týdenní frekvencí. Spojení bylo možné rovněž přes císařskou poštu v Miláně, čehož v dobách potíží taxisoenské pošty biskup se svým agentem využíval; doručovací čas byl však delší. V listu z 1. května 1688 agent vyjádřil potěšení, že mu biskupův list došel již za sedmáct dní, z čehož lze usuzovat, že běžný čas doručení byl o něco delší.³⁴ Jednou, snad při první expedici, poslal Petignier balíček s dvaceti páry rukavic Giacomu Interholzovi, vrchnímu řediteli císařských pošt v Benátkách, který mu sice potvrdil příjem, ale současně mu sdělil, že platí zákaz posílat zboží obdobného charakteru poštou.³⁵ Příležitostně římský agent svěřoval zásilky známým osobám, které cestovaly kýženým směrem, anebo přikládal věci do zásilek určených jiným osobám, které by je předaly.³⁶

Jelikož poštovní spojení nebylo vždy hladké a někdy se dopisy zdržely na cestě či ztratily zcela, požadoval si agent duplikáty, které v případě nedoručení první verze na vyžádání zasílal. Biskup se svým římským agentem korespondoval přibližně v týdenním intervalu, což dokládá kromě sledu dopisů i Petignierův výrok z června 1689, kdy biskupa ujistil, že nikdy neopomenul napsat s týdenní přesností biskupovi, jak mu to ukládala povinnost.³⁷ To odpovídá počtu zachovaných listů v archivu z některých let. Například v letech 1671 a 1672 napočítáme dochovaných 45, respektive 42 dopisů. Proč se z jiných let v témže archivu dochovalo jen několik málo listů, nebo dokonce vůbec nic, nejsme schopni zodpovědět.

Nákupy knih, grafických listů římských památek a další umělecké záležitosti

Biskup Karel pověřoval své italské agenty obstarávkou uměleckých předmětů pouze okrajově. Giovanni Petignier ani Adam Seyerlle nebyli v umělecké sféře plně kompetentní a sotva mohli konkurovat jiným kolegům, kteří se specializovali na obstarávání uměleckých předmětů. I přesto dokázali zajistit biskupova přání a sehnat mu, po čem zrovna toužil. Oddělit od sebe vliv patrona a

³³ AO 80, fol. 162–163 (G. Petignier, 1670-02-01). Informace uvedené v tomto oddíle jsou získány studiem korespondence. Obecně k fungování pošty v 17. století v českých zemích Jan Galuška, III. Taxisové a zrod evropské pošty, in: Pavel Čtvrtník – Jan Galuška – Patricia Tošnerová, *Poštovníctví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Liberec 2008, s. 18–20. – Patricia Tošnerová, IV. Poštovníctví v našich zemích v letech 1526–1722, in: ibidem, s. 21–35. – Parma (pozn. 5), 221–236.

³⁴ AO 127, fol. 3–4 (G. Petignier, 1688-05-01). V jiném listu se uvádí jako doručovací čas 25 dní [AO 130, fol. 184–184a (G. Petignier, 1689-11-12)]. Na jiném místě máme doloženou biskupovu odpověď po 20 dnech od odeslání z Říma [AO 165, fol. 414, (biskup, 1695-08-09)]. Srov. například s analýzou poštovního spojení římského agenta Františka kardinála Dietrichsteina [Parma (pozn. 5), 221–236].

³⁵ AO 82, fol. 61–62 (G. Petignier, 1670-10-25); AO 82, fol. 101 (G. Petignier, 1670-11-08). Petignier požádal ředitele pošt, který chtěl vědět, komu ve Vídni přeposlat zásilku, aby promluvil se svým známým Adamem Seyerllem. Ten mu bude schopen otázku zodpovědět. Petignier znal podle vlastních slov z biskupových agentů ve Vídni pouze sekretáře Johanna Philipa Berise, který se však měl toho času nacházet „in Hungaria“.

³⁶ Jednou vezl zásilku například císařský agent Christophor Fischer, jindy brněnský kanovník Jan Ignác Miller nebo olomoucký kanovník Georg Friedrich Salburg.

³⁷ AO 129, fol. 232–233 (G. Petignier, 1689-06-04): „... non havendo io mai tralasciato di scrivere puntualmente (come devo) ogni settim.a a V. E.“

agenta na objednávku či koupi konkrétního uměleckého díla není dost dobře možné, neboť jde o spojené nádoby. Nepochybně je na místě klást si otázku, kdo v případě olomouckého biskupa vlastně rozhodoval o podobě předmětů umělecké povahy, které putovaly v balíčcích z Říma na Moravu?³⁸ Oficiálně to byl samozřejmě vždy biskup, jenž měl poslední slovo, bez kterého si agent nedovolil koupit byť jediný grafický list. Pod rouškou toho stál ovšem agent, jehož vliv byl nejednou určující.

Pro biskupovo rozhodnutí stran objednávky a nákupu toho kterého uměleckého díla bylo totiž zásadní, jaké informace mu jeho agent zprostředkoval o dané věci. Nikoli že by biskup neměl vlastní názor a vždy respektoval agentovo doporučení. Dopisy jednoznačně prokazují biskupovu suverenitu rozhodování a často i vyhraněné názory. Je však třeba mít na mysli, že Karel z Lichtensteinu-Castelcornu musel ve většině případů rozhodovat bez vizuální znalosti věci, tj. neviděl grafické listy, které objednával, nemohl dopředu zjistit, jakým stylem ten který malíř tvoří a podle toho usoudit, zda mu bude vyhovovat.

Vraťme se však ke zmínkám o biskupových mecenášských a sběratelských aktivitách v korespondenci s agentem Petignierem. Informace o biskupově stavební činnosti a dalších zájmech spadajících do umělecké oblasti nalezneme v korespondenci spíše sporadicky. Po celou dobu svého episkopátu si biskup Karel nechával z Itálie zasílat knihy, grafické listy či alba. Někdy si výslovně napsal o obstarání konkrétní věci či vydal alespoň rámcovou specifikaci, jindy ležela iniciativa na osobě agenta, který patrně rámcově znal pánova přání a snažil se ho informovat o tom, co by jej mohlo zajímat. Rozhodnutí o koupi záviselo vždy na biskupovi. Předcházelo mu poměrně přesné popsání zboží a specifikace ceny.

Již v roce 1666 dokumentují dopisy výslovný biskupův pokyn římskému agentovi zakoupit velké i malé žaltáře a antifonáře, což patrně souvisí s nutností zajistit základní výbavu biskupství po nástupu do funkce.³⁹ Giovanni Petignier uvedl, že se všechny, které specifikuje, hodí do bazilik a katedrál. Jelikož se zboží tohoto druhu tisklo v Benátkách, anebo alespoň odtamtud do Říma distribuovalo, spojil se římský agent přímo se svým benátským kolegou, aby společně uspokojili biskupovo přání. Giovanni Petignier poznamenal, že i v Římě lze zakoupit *Pontificale Romanum* s ilustracemi vyrytými podle Antonia Tempesty.⁴⁰

Nové trendy podoby staveb a jejich výzdoby se šířily Evropou pomocí grafických listů. Velkému zájmu se těšily především římské paláce, vily, zahrady a fontány, které střeoevropským šlechticům sloužily jako vzory pro podobu výstavby vlastních rezidencí. Grafické listy poslal Giovanni

³⁸ Tyto otázky si kladl ve vztahu agenta k Thomasi Howardovi hraběti z Arundelu David Howarth, srov. David Howarth, Gli agenti d'arte e la formazione della collezione Arungel, *Quaderni storici* XLI (Agenti mediatori nell'Europa moderna, ed. Marika Koblusek), 2006, č. 122, sv. 2, s. 401–412.

³⁹ AO 71, fol. 279–280 (G. Petignier, 1666-05-15).

⁴⁰ Originální znění: „*Pontificale Romanum figuris ab Antonio Tempesta delineatis*“. AO 71, fol. 298 (G. Petignier, 1666-05-29). V arcibiskupské knihovně na zámku v Kroměříži se dochovala řada vydání knihy *Pontificale Romanum*, nikoli však to s grafickými listy Antonia Tempesty (tj. *Pontificale Romanum, Clementis PP. VIII. iussu restitutum. Urbani item VIII. auctoritate recognitum. Nunc emendatum, & auctum Figuris ab Antonio Tempesta delineatis, etc.*, Romae, Ex officina typographica de Rubeis, 1661).

Petignier svému patronovi několikrát. Nebyl však jediný. Gasparo Rizzardi, biskupův lékař pobývající v Olomouci, napsal 1. července 1669 svému patronovi, že z Benátek obdržel několik kreseb zahrad a že mu je posílá, přestože nejsou nikterak důležité. Jeden jeho přítel mu slíbil poslat v příští zásilce několik kreseb paláců, které okopíruje podle grafik, jež nejsou k mání.⁴¹ To je doba, kdy Karel z Lichtensteinu-Castelcornu soustředil svou pozornost na projekt a vybudování Květné zahrady.

První zmínky o grafických listech, které zaslal biskupovi jeho římský agent, nalezneme v korespondenci z roku 1670 a 1671.⁴² Tehdy Giovanni Petignier napsal biskupovi, že prý probošt Lorenz Koller bude posílat vídeňskému biskupovi zásilku a že by v bedně bylo místo na grafiky římských soch, které pro Jeho výsost obstaral. Poprosil proto biskupa, aby upozornil svého vídeňského agenta na zásilku, která dorazí. Mezi grafikami prý byly kusy „nejjemnější a nejlepší, které jsou k mání”.⁴³ O grafiky kterých římských soch šlo a kdy byly tyto prostřednictvím probošta Kollera biskupovi doručeny, nevíme.⁴⁴

O následující koupi grafik poskytuje korespondence naštěstí přesnější informace. Petignier nabídl biskupovi při této druhé nákupní vlně, že by pro něj v Římě mohl opatřit rovněž jinou knihu, která obsahuje 80 grafik zachycujících sochy ve vile knížete Pamphilj, jež se nachází za branou sv. Pankráce. Tyto grafiky prý vyryl Domenico Barriera (1618–1678) a jsou v bezvadném stavu. Žádají však za ně pět stříbrných. Může zakoupit za sedm stříbrných taktéž sérii osmdesáti listů od rytce Pietra Santiho zachycujících římské reliéfy. Řada čítající 125 listů znázorňujících reliéfy z Trajánova sloupu se bude prodávat až po dokončení za tři měsíce po sedmi stříbrných. Giovanni Petignier uzavřel svůj report prosbou, nechť mu biskup udělí pokyny k nákupu a odeslání. Nechtěl totiž grafiky zakoupit, jak uvedl, aniž měl biskupovo vyjádření a souhlas.⁴⁵

Karla z Lichtensteinu-Castelcornu agentova nabídka evidentně zaujala, neboť v dopise z 10. ledna 1671 Giovanni Petignier potvrdil, že na přání Jeho výsosti vyjádřené v dopise ze 14. prosince zakoupí grafické listy soch ve vile knížete Pamphilj a sérii římských reliéfů. Jakmile mu biskup vydá pokyny stran nákupu rukaviček, všechno mu zašle přes Benátky na adresu jeho vídeňského agenta

⁴¹ AO 79, fol. 87 (G. Rizzardi, 1669-7-1).

⁴² AO 82, fol. 148–149 (G. Petignier, 1670-11-22).

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Zásilka, odeslaná z Říma v listopadu 1670, nedorazila ještě 23. 3. 1671 do Vídně. Srov. AO 83, fol. 326 (G. Petignier, 1671-03-21). Další zprávy o zásilce v korespondenci nenalezneme.

⁴⁵ Ibidem, originální znění: „*Si trova ancor' un altro libro pur'in fogli di tutte le statue che sono nella Villa del Sr Pnpe Panfilio fuori della porta di S. Pancratio in 80 pezzi, intagliati da Dom.co Barriera, intendo che sono di tutta perfett.^e, mà ne vogliono cinque scudi. Vi sono ancora le stampe delli bassi rilievi di Roma in 80 pezzi intagliati da Pietro Santi, vogliono sette scudi. Si troveranno ancora frà tre mesi (non essendo ancora finite) tutte le figure di questa Colonna Traiana in 125 pezzi intagliati dal med.^o, e costaranno sette scudi. – Non mi è parso bene di comprarle senz'ord.^e di V. E. la quale supplico di specificarmi la via per la quale gli hò da trasmettere, havendomi domandata alla posta sette giulii per ciasc.^a libra, cioè di dodeci oncie sin da Venetia solamente.*” Peníze za zakoupení grafik římských soch se objevily v Petignierově vyúčtování za roku 1670 (Ibidem, fol. 349–350). Originální znění: „*Adi 22. di Novembre per le statue di Roma inviate per via del R. P. Kollar in una Cassa per Mons. Vesc.^o di Vienna.*”

Adama Seyerlla.⁴⁶ Dne 21. prosince 1670 biskup požádal Petigniera, aby, jestliže by byly mezi grafikami, které mu kázal koupit, takové, jež by zachycovaly hlavy nebo polopostavy, je neváhal pořídit. Připsal, že by uvítal rovněž další „*kresby římských vil, zahrad a paláců*“.⁴⁷

U prvně jmenované šlo o práci Giovanniho Battisty Faldy (1643–1678) a Dominiqua Barriera *Villa Pamphilia* vydanou v Římě u Giovanniho Giacoma de Rossi (1627–1691) před rokem 1670, která se dodnes nachází ve sbírkách Arcibiskupství olomouckého.⁴⁸ Druhou citovanou sérii můžeme s jistotou ztotožnit s první edicí alba *Admiranda Romanorum Antiquatum, ac veteris scultrae vestigia...*, kterou vydal Pietro Sante Bartoli (1635–1700) v Římě před rokem 1670.⁴⁹ Tato alba udělala na Moravě velkou službu, neboť biskup prokazatelně poskytl grafiky z konvolutu *Villa Pamphilia* Michalu Mandíkovi jako předlohy pro sochařskou výzdobu kolonády.⁵⁰ Zásilku, která obsahovala relikvie, grafiky soch ve vile knížete Pamphilj a římských reliéfů, agent odeslal v dubnu a biskup obdržel 18. července 1671 či krátce před tímto datem.⁵¹ Uvedené datum doručení grafických listů série *Villa Pamphilia* slouží jako *post quem* pro započetí realizace soch převzatých z tohoto alba pro kolonádu Květné zahrady v Kroměříži.

V odborné literatuře se někdy uvádí, že si nákup grafických listů znázorňujících sochy z vily Pamphilj vyžádal na agentovi biskup.⁵² Tato mylná informace vychází z nepřesné četby Petignierových dopisů. Listy ze 14. a 21. prosince 1670, jimiž biskup zmocnil svého agenta jejich nákupem, reagoval

⁴⁶ AO 83, fol. 99–100 (G. Petignier, 1671-1-10).

⁴⁷ „*Disegni de Palazzini, giardini e Palazzi di Roma*“: AO 83, fol. 127–128 (G. Petignier, 1671-1-17). Radka Miltová zmínila Petignierův dopis z 20. 12. 1670 (nikoli 21. 12. 1670), patrně jde pouze o omyl. Radka Miltová, *Mezi zalíbením a zavržením. Recepce Ovidiových Metamorfóz v barokním umění v Čechách a na Moravě*, Brno 2009, s. 91.

⁴⁸ Giovanni Battista Falda – Dominique Barrière – Lambert Visscher, *Villa Pamphilia, eiusque palatium, cum suis prospectibus, statuae, fontes, vivaria, theatra, areolae, plantarum, viarumque ordines, cum eiusdem villae absoluta delineatione*, Romae: Giovanni Giacomo de Rossi, s. p. (ante 1670). Kroměříž, Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Kroměříž, sign. AMK 3914, L/c II 24. Srov. OZ [Ondřej Zatloukal], heslo 4.67 Giovanni Giacomo de Rossi, *Villa Pamphilia...*, in: Ondřej Zatloukal – Pavel Zatloukal (edd.), *Luk & Iyra. Ze sbírek Arcidiecézního muzea Kroměříž*, Olomouc 2008, s. 187–188.

⁴⁹ Pietro Sante Bartoli, *Admiranda Romanorum Antiquatum, ac veteris scultrae vestigia a Pietro Sancte Bartolo delineata et incisa, Notis Io. Petri Bellorii illustrata*, Roma, 1670 či před rokem 1670, 81 grafik.

⁵⁰ Na spojitost grafik *Villa Pamphilia...* se sochařskou výzdobou kolonády poukázal poprvé Vilém Jůza, K otázce ideového konceptu Květné zahrady v Kroměříži, in: Jan Bistřický (ed.), *Historická Olomouc a její současné problémy V*, Olomouc 1985, s. 287–296. Odtud rovněž Lenka Křesadlová – Martin Pavlíček – Milan Togner – Ondřej Zatloukal, Květná zahrada, in: Ladislav Daniel – Marek Perůtka – Milan Togner (edd.), *Arcibiskupský zámek a zahrady v Kroměříži*, Kroměříž 2009, s. 123–147, cit. s. 137–138.

⁵¹ V dopise z 18. 4. 1671 agent píše, že pozítří dostane relikvie a koncem týdne vše odešle, srov. AO 149, fol. 93–95 (G. Petignier, 1671-04-18). K dataci dodání zásilky srov. AO 84, fol. 41–42 (G. Petignier, 1671-08-15), originální znění: „*Dalla benignissima di Vra Eccellenza dell' 18. del passato intendo che la cassetta delle Reliquie, e le stampe delle statue della Villa Panfilia, e bassi rilievi di Roma siano felicem.^{te} per venute a V. E: e spero che similm.^{te} sarà capitata quella delle tre dozzene di para di quanti.*“ Někteří autoři mylně uvedli jako datum, kdy biskup obdržel grafiky, den 17. 1. 1671. Smýkal 1975 (pozn. 12), s. 43, 80; odtud Miltová, *Mezi zalíbením* (pozn. 47, s. 91). Ve skutečnosti v tento den pouze agent potvrdil přijetí biskupova pověření grafiky zakoupit.

⁵² Smýkal (pozn. 12), s. 43, 80. – Miltová (pozn. 47), s. 91, 118. – Radka Norkala Miltová, *Ve společenství bohů a hrdinů. Mýty antického světa v české a moravské nástěnné malbě šlechtických venkovských sídel v letech 1650–1690*, Praha 2016, s. 94–95.

pouze na agentovu zprávu o těchto grafikách a nabídku je obstatat.⁵³ Biskup totiž evidentně vydával pouze rámcové pokyny, jako například v dopise z 21. prosince 1670, že si z grafik soch přeje především hlavy či poprsí.⁵⁴ Biskup sám zjevně neměl přehled o tom, která alba v Římě vyšla a co znázorňují. Musel se proto plně spolehnout na dobré zprostředkovatelské schopnosti svého agenta. Uvedené biskupovo přání týkající se hlav a bust však prokazuje, že biskup Karel měl na konci roku 1670 vizi – ať už vlastní, či z vnuknutí architekta Tencally – jak vyzdobit kolonádu Květné zahrady, případně další stavby. Z tohoto důvodu sháněl především určitý typ grafických znázornění.

Andělský most a grafiky paláců Farnese, Pitti, Pamphilj a Barberini

Giovanni Petignier si byl evidentně dobře vědom toho, že olomoucký biskup vítá nad rámec jeho politicko-diplomatického angažmá v Římě upozornění na důležité dění ve sféře kulturní, aby mohl uplatňovat novinky při výstavbě a výzdobě svých sídel na Moravě. V březnu 1672 zpravil biskupa o výzdobě Andělského mostu, který nechal papež Kliment IX. (1690–1669, papežem 1667–1669) osadit podle Berniniho návrhu „deseti sochami z překrásného mramoru znázorňujícími stejné množství andělů nesoucích nástroje našeho vykoupení“. Čerstvě prý Kliment X. (1590–1676, papežem 1670–1676) nechal vytesat na sokly soch nápisy odkazující na mysterium a první dvě osadit znakem a nápisem svého předchůdce.⁵⁵ Jako obdobně důležitou informaci Giovanni Petignier uvádí zprávu, že Olimpia Aldobrandini-Pamphilj, princezna z Rossana (1623–1681), pořídila nedlouho před smrtí na oltář sv. Ignáce z Loyoly v kostele Il Gesù antependium z masivního stříbra vážící 600 liber.⁵⁶

V roce 1689 zaznamenává korespondence nabytí důležitých grafických alb zachycujících čtyři významné paláce v Římě a Florencii. V dopise z 9. července 1689 Giovanni Petignier uvedl, že se pokusí „poslat Jeho výsosti příští poštou grafické listy maleb v paláci Farnese a další ceněné listy s vysvětlením, co tyto malby představují“.⁵⁷ Přesně o týden později oznámil dalším dopisem svému patronovi, že grafiky nechal svázat do podoby velké knihy potažené pergamentem nebo papírem z ovčí kůže. Kniha obsahovala do grafické podoby převedené kresby či malby „galerií paláců Farnese, Firenze a Pamphilj s jejich kabinety či sály, a galerie tohoto paláce Barberini“.⁵⁸

⁵³ AO 83, fol. 99–100 (G. Petignier, 1671-01-10).

⁵⁴ Tento pokyn známe zprostředkovaně přes G. Petigniera, srov. AO 83, fol. 127–128 (G. Petignier, 1671-01-17): „Dalla benignissima di Vra Eccellenza delli 21. del passato mi vienne accennato, che se delle statue, che mi hà ordinato di comprar di nuovo, venne fossero delle stampate con il capo e mezzo corpo, le vorrebbe in quella maniera, e che li disegni de Palazzini, giardini e Palazzi di Roma pure sarebbero grati a V. E., l'assicuro che vi farò tutte le diligenze possibili.“

⁵⁵ AO 57, fol. 256–257 (G. Petignier, 1672-03-12).

⁵⁶ AO 110, fol. 6–7 (G. Petignier, 1681-08-02).

⁵⁷ Originální znění: „... con la prossima posta di trasmettere a V. E. li disegni in rame delle Pittore del Palazzo Farnese, e di altri più preggiate con l'esplicatione di quanto in sinuano le dette pitture“. AO 129, fol. 311–312 (G. Petignier, 1689-07-09).

⁵⁸ Ibidem, fol. 321–322 (dopis Giovanniho Petigniera z 16. 7. 1689). Originální znění celé pasáže: „Ho fatto fare un libro grosso di peso di circa venti libbre di dodici oncie l'una coperto di cartone con pergamino, o carta pecora nel quale vi sono li disegni, o pitture in rame delle Galerie de' Palazzi Farnese, Firenze, e Panfilij con li Gabinetti, o sale di essi, e di quella di questo Palazzo Barberino, quasi tutte con la sua esplicatione in bistici con li nomi delli pittori, e scultori, et in quelli pochi che noi manca

Tyto grafiky můžeme bezpečně identifikovat se sériemi grafických listů, které vydal v Římě Giovanni Giacomo de Rossi. První z nich byla série 25 grafických listů grafika Pietra Aquily *Galeriae Farnesianae icones Romae* znázorňujících fresky, které realizoval Annibale Carracci (1560–1609) se svými pomocníky v Galleria Farnese v římském paláci rodu Farnese.⁵⁹ Za Petignierovým označením paláce ve Florencii lze vidět palác Pitti. Florentské fresky Pietra da Cortony (1596–1669) převedené do grafické podoby o 26 kusech různými rytci vydal Giovanni Giacomo de Rossi v Římě pod souhrnným názvem *Affreschi nelle stanze dei Pianeti in Palazzo Pitti*.⁶⁰ Třetí sérii tvořily grafiky Carla Cesia (1622–1682) a znázorňovaly malby Pietra da Cortony z římského Palazzo Pamphilj na Piazza Navona.⁶¹ Poslední jmenované grafiky maleb z Palazzo Barberini lze ztotožnit se sérií *Barberinae Aulae Fornix...*⁶²

Biskup Karel měl dále velký zájem získat z Říma ostatky některých světců. První zmínky o tomto úsilí pocházejí z ledna 1666. Dopisy však neuvádějí světcovo jméno.⁶³ V roce 1671 mu poslal darem relikvie sv. Jukunda (San Giocondo) kardinál Altieri.⁶⁴ Eminentní zájem projevoval biskup o vyhledání a dovoz ostatků svatých Cyrila a Metoděje, o což marně usiloval již jeho předchůdce kardinál František Dietrichstein. Agent Petignier zjistil, že těla světců byla uložena v kostele San Clemente, a informoval biskupa o výsledcích několika rozhovorů jednoho z kardinálů s Jeho svatostí na toto téma. Dohledání ostatků se jevilo jako komplikované a nemožné, neboť kostel byl několikrát přestavěn.⁶⁵

l'esplicatione non si può haver più precisa, non trovandovisi altro. K zásilce alb se váže rovněž dopis z 1. 10. 1689 [AO 130, fol. 87–89 (G. Petignier, 1689-10-01)], v němž se uvádí, že biskup již některá alba měl.

⁵⁹ *Galeriae farnesianae icones Romae in Aedibus Sereniss. Ducis Parmensis ab Annibale Carraccio ad veterum aemulatione posterorumque admiratione coloribus expressae cum ipsarum monocromatibus et ornamentis a Petro Aquila delineatae incisae*, Romae, vydal Giovanni Giacomo de Rossi, 1674, 25 grafik. Ve sbírkách Arcibiskupství olomouckého dochováno pod signaturou AMK G 8526. Srov. HZ [Helena Zápalková], heslo 4.50 Pietro Aquila podle Annibala Carracciho, Triumf Bakcha a Ariadny, in: Zatloukal – Zatloukal (pozn. 48), s. 174. Srov. Lubomír Slaviček (pozn. 11), s. 195. Dále též Jana Zapletalová, Obraz římského malíře Luigiho Garziho pro kostel ve Staré Vodě, *Opuscula historiae artium* LXV, 2016, s. 56–63, cit. s. 62, pozn. 22.

⁶⁰ *Affreschi nelle stanze dei Pianeti in Palazzo Pitti*, Roma, vydal Giovanni Giacomo de Rossi, 26 grafik.

⁶¹ Carlo Cesio, *Galeria dipinta nel Palazzo del Principe Panfilio da Pietro Berrettini da Cortona intaglia da Carlo Cesio vero originale*, Roma, vydal Giovanni Giacomo de Rossi, 16 grafik. Postava Cerery na voze, kterou vytvořil podle Cortonova vzoru Carpofovo Tencalla v jedné z grafik kolonády Květné zahrady, nesouvisí s touto biskupovou akvizicí.

⁶² *Barberinae Aulae Fornix Romae eq. Petri Berrettini Cortonensis picturis admirandus cuius spirantes imagines et monocromata in hisce delineamentis ad similitudinem adumbrata Urbani 8. Pontificis Maximi virtutes exprimunt... Romae*, vydal Giovanni Giacomo de Rossi, okolo roku 1677, 10 grafik.

⁶³ AO 71, fol. 15 (G. Petignier, 1666-01-02). Dále též AO 84, fol. 31–33 (G. Petignier, 1671-05-09) a AO 85, fol. 79 (G. Petignier, 1671-08-29), kdy rovněž není uvedena identita svatého.

⁶⁴ AO 85, fol. 138–139 (G. Petignier, 1671-09-19) a AO 85, fol. 210 (G. Petignier, 1671-10-17).

K problematice získání ostatků sv. Gioconda více Marie-Élizabeth Ducreux, „Propager la gloire des saints dans des provinces si fort éloignées de Rome”. L'expansion des reliques des catacombes in Europe centrale et orientale, in: Stéphane Baciocchi – Christophe Duhamelle (edd.), *Reliques Romaines. Invention et circulation des corps saints des catacombes à l'époque moderne*, Rome 2016, s. 287–370, zvl. s. 343–344.

⁶⁵ AO 86, fol. 526–527 (G. Petignier, 1672-06-11). – AO 86, fol. 553–554 (G. Petignier, 1672-06-25). – AO 87, fol. 28–29 (G. Petignier, 1672-07-09).

Agent shání nejlepšího římského malíře...

Nejdůležitějším úkolem v otázkách uměleckých, kterým biskup pověřil svého římského agenta, bylo podle dochované korespondence pořízení rozměrného oltářního obrazu určeného do nového poutního kostela ve Staré Vodě, který dal biskup vybudovat.⁶⁶ Biskup si nejprve nechal pořídit – nejspíše z ruky Martina Antonína Lublinského (1636–1690) – náčrt zamýšleného obrazu a poslal jej na jaře 1686 Petignierovi do Říma, aby si římsští malíři mohli udělat představu o objednatelových intencích.⁶⁷ Agentu pověřil úkolem, aby zjistil, kdo aktuálně platí za nejvýznamnější římské tvůrce, a obešel s náčrtem jejich dílny, zjistil jejich disponibilitu, ceny a rychlost dodání rozměrného oltářního obrazu. Výsledkem agentových pochůzek bylo následující konstatování, které vystihuje situaci v Římě v oblasti malířského umění: „*Ukázal jsem jí [skicu] mnoha místním malířům, mezi nimiž jsou prvořadí Carlo Maratti, Giacinto Brandi a Sciarro [!] Baciccio, kteří si za provedení zmíněného obrazu žádají tisíc zlatých a rok času. Luigi Garzi a další druhořadí malíři požadují jeden pět set, jiný čtyři sta místní římské měny. Další, kteří nedosahují reputace shora uvedených, avšak v malbách, které vytvořili, si vedli velmi dobře, požadovali jeden tři sta, jiný dvě sta zlatých. Musím však upozornit, že druzí a třetí chtějí k realizaci uvedené malby osm měsíců.*“⁶⁸

Jelikož biskup dbal výdajů a často přitom bral ohledy i k finanční stránce pořizovaných uměleckých předmětů, jeho rozhodnutí bylo v tomto případě jakýmsi kompromisem mezi nejlepším římským malířem a cenou, kterou byl ochoten zaplatit. Přiměl agenta, aby s pomocí vlivných přátel usmlouval částku s malířem „*druhé kategorie*“ Luigim Garzim (1638–1721) z pěti set stříbrných na dvě stě padesát. Dlužno dodat, že Luigi Garzi patří, nahlédnuto prizmatem současného poznání, ke špičce své doby v římském prostředí. Pak se již biskup nechal periodicky agentem, který hojně zacházel do Garziho ateliéru, informovat, jak práce postupuje. Obraz byl zaslán na Moravu ve speciálně vyrobené dřevěné bedně na počátku roku 1687.⁶⁹ Dochoval se nám biskupův nedatovaný koncept listu agentovi s reakcí na obdržený obraz. Ukázal jej prý některým lidem a prohlásil, že ho malba uspokojila (*dà sodisfattione*).⁷⁰

U objednávky obrazu do poutního kostela ve Staré Vodě je víc než zřejmé, že Karel z Lichtensteinu-Castelcora nebyl obeznámen s uměleckou situací v Římě natolik, aby věděl, kdo patří mezi nejlepší římské malíře. Důležité bylo, že se v moravských končinách patron mohl pochlubit objednávkou obrazu od vynikajícího římského malíře a současně tímto velkorysým (a nákladným) činem dát najevo význam místa, pro které obraz pořídil. Kdo byl oním malířem a jak dotyčný maloval, to byla evidentně věc vedlejší.

⁶⁶ Podrobně o celé zakázce Zapletalová (pozn. 59).

⁶⁷ AO 122, fol. 215–216 (G. Petignier, 1686-05-11).

⁶⁸ AO 122, fol. 215–216 (G. Petignier, 1686-05-11).

⁶⁹ Celý proces popsán in Zapletalová (pozn. 59).

⁷⁰ AO 158, fol. 57 (koncept biskupova dopisu G. Petignierovi). Za upozornění na tento dopis děkuji Zuzaně Orálkové.

Tato biskupova přímá objednávka díla z Říma u předního malíře vzbudila pozornost jiného vynikajícího šlechtice ve střední Evropě: Johanna Adama Andrease z Liechtensteinu (1662–1712). Tomuto významnému mecenáši se o objednavce Garziho obrazu zmínil sám olomoucký biskup, který mu poskytl kontakt na svého agenta Petigniera, aby se s ním mohl domluvit na případné vlastní zakázce u téhož mistra. Jak uvedl Giovanni Petignier patrně 15. října 1689 Johann Adam Andreas u něj dopisem z 2. října objednal obraz od Luigiho Garziho, avšak s douškou, že tentokráte – evidentně protože to byla první zakázka – nechce utratit více než sto zlatých.⁷¹ Kníže Liechtenstein nespecifikoval námět, rozměry a nevyslovil ani jiná přání v tomto ohledu. Malíř Garzi, který zakázku přijal, totiž po Petignierovi požadoval, aby kníže alespoň uvedl, „*jestli si přeje obraz s výjevem ze Starého nebo Nového zákona, nebo profánní jako z Ovidiových Proměn, anebo obraz devoční*“. Dále požadoval specifikaci rozměrů.⁷²

Z objednávky Johanna Adama Andrease je zřejmé, že spíše chtěl „vyzkoušet“ nového umělce, zda se mu jeho projev bude zamlouvat, a na námětu mu nikterak nezáleželo. Tomu odpovídá i skutečnost, že limitoval zakázku finančně stem stříbrných, aby ztráta z případného obrazu, který by se nezamlouval, nebyla velká. Tento obraz, jestliže byl dodán, nejsme bohužel schopni v liechtensteinských sbírkách identifikovat.⁷³ Že v Garzim našel Johann Adam Andreas zalíbení, potvrzuje skutečnost, že o něco později vstoupil do přímého kontaktu s malířem a příležitostně využíval jeho služeb jako uměleckého agenta. Luigi Garzi pro něj v Římě zakoupil voskovou bustu *Dafné* od Gian Lorenza Berniniho (1598–1680), jeden obraz Giacinta Brandiho (1621–1691) a na dálku zprostředkoval knížeti služby dalších malířů.⁷⁴ Sám umělec se tedy stal agentem a začal se podílet na transferu uměleckých děl, idejí a kultury.

Budoucnost (uměleckých) agentů?

Giovanni Petignier měl jakožto kuriální agent v rámci agentské a úřednické sítě biskupa Karla z Liechtensteinu-Castelcornu specifické postavení. S žádným jiným agentem nevedl biskup korespondenci osobně v pravidelném týdenním intervalu, a to po celou dobu svého episkopátu. Pokud se týká Petignierova politického a diplomatického angažmá při Svatém stolci, lze jeho počínání

⁷¹ AO 130, fol. 125 (G. Petignier, nedatováno, vloženo do listu z 1689-10-15).

⁷² Ibidem. Originál: „*P. S. Il Sig.^{re} Principe Giovanni Adamo di Liechtenstein con sua lettera delli 2 d'ottobre dice che per mezzo di V. E. ha havuto notizia di me, e mi ordina di procurare un quadro di mano del sig.^{re} Luigi Garzi, e che non vuole per questa prima volta spender più di cento scudi, e io rispondo che il sig.^{re} Luigi Garzi desidera sapere se ha desidere il quadro d'histoire sacre del vecchio o nuovo testamento, o profano come metamorfosi di Ovidio, o vero di divotione, e la grandezza et altezza del quadro mà gli pare molto tenue il prezzo di cento scudi e che sopra tutto aspetto suo comandam.^{to}*“.

⁷³ Žádný obraz připisovaný Luigimu Garzimu se nepodařilo ve sbírce doložit, srov. Jacob von Falke, *Katalog der Fürstlich Liechtensteinischen Bildergalerie im Gartenpalais der Rossau zu Wien*, Wien 1873.

⁷⁴ Herbert Haupt, „*Ein Liebhaber der gemähl und virtuoson...*“ *Fürst Johann Adam I. Andreas von Liechtenstein (1657–1712)*, Wien – Köln – Weimar 2012, s. 603, 606, 607, 608, 661 (záznamy 2727, 2728, 2734, 2737, 2739, 2917). Doporučil malíře Giuseppa Ghezziho, Piera Francesca Garoliho, Giovanniho Battisty Boncoriho ad. Zprostředkoval prodej obrazu Bartolomea Torregianiho ad.

hodnotit jako plně profesionální. Úspěch agenta tkvěl obvykle v množství a kvalitě kontaktů na vlivné osoby. Giovannimu Petignierovi, jakkoli byl původem cizinec, se podařilo vybudovat kolem sebe v Římě vcelku širokou síť kontaktů na osoby z papežského dvora i z řad vysoké aristokracie. Pokud se týká věcí uměleckých, z korespondence lze soudit, že v nich Giovanni Petignier výrazněji zběhlý nebyl. Předměty umělecké povahy se stávaly námětem korespondence agenta s biskupem spíše sporadicky. Agent znal přinejmenším rámcově biskupova přání a občas jej sám iniciativně upozorňoval na některé novinky římského uměleckého trhu či prostředí. Pakliže popud k obstarání nějakého díla vzešel z biskupovy strany, zařizoval jej agent se stejnou svědomitostí a profesionalitou jako nákupy rukaviček, kozlích kožichů, parfémů nebo neapolských mul do čtyřspřeží.

Postavu Giovanniho Petigniera není při dosavadním poznání problematiky agentů možné zasadit z hlediska oboru dějin umění do širšího kontextu, neboť pro potřebnou kontextuální analýzu neposkytuje současný stav bádání v daném časovém období a geografické oblasti dostatečný materiál pro komparace. Věřím, že tato dílčí sonda do agentské činnosti Giovanniho Petigniera a jeho vztahu s olomouckým biskupem by mohla inspirovat další historiky umění ke studiu tohoto nově se rozvíjejícího odvětví dějin umění a v budoucnu umožnit komplexnější interpretace významu agentů a jejich role v procesu akvizicí uměleckých děl a získávání umělců. Analýza korespondence vysokých šlechticů s jejich agenty umožňuje totiž nejen vytěžit nové informace o uměleckých dílech faktografického rázu, které jsou bezesporu cenné. Především nám však poskytuje příležitost nově nahlédnout proces rozhodování o výběru díla a roli, kterou v něm hráli mecenáš na straně jedné a agent na straně druhé, případně další faktory. Ne každý šlechtic, který se nějak zapsal do dějin umění, totiž oplýval znaleckými schopnostmi, které mu máme někdy tendenci přičítat, a ne každý nakupoval či objednával díla jako poučený mecenáš a sběratel. Studium role agentů a jejich korespondence v celém mechanismu zisku díla či angažování umělce může být jednou z cest k subtilnějšímu vnímání celé problematiky.*

* Příspěvek vznikl za podpory MŠMT, grant IGA_FF_2017_004 (Výtvarné dílo – jeho struktura, interpretace a prezentace). Za cenné podněty a konzultace vděčím především Lubomíru Slavičkoví, Zuzaně Orálkové, Martinu Mádlovi a Radmile Prchal Pavlíčkové.